

<https://doi.org/10.15407/fd2020.01.026>
УДК 165.62

Анатолій АХУТІН, кандидат хімічних наук, перекладач,
постійний автор часопису «Філософська думка»
Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України,
01001, Київ, Трьохсвятительська, 4
e-mail: f_dumka@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-9391-1337>

ГАЙДЕГЕР: КАЗУС ФІЛОСОФІЇ*

З іменем М. Гайдегера пов'язаний серйозний скандал у сучасній філософії. Людина, визнана найбільшим філософом ХХ сторіччя, виявилася переконаним супротивником «світового єврейства» і прибічником «націонал-соціалістичної революції». Ці одіозні переконання — що це: риса його особистості, його ідеологічний конформізм чи дещо, органічно вплетене в його філософію? Філософія Гайдегера глибоко вкорінена в самому осередді європейської філософії й залучає до перебігу своєї думки всю її історію, класичні ідеї та поняття. Гайдегер «уводить нацизм до філософії», але чи не ховається ця небезпечна можливість у надрах самої філософії? Що таке М. Гайдегер як казус власне філософії?

Ключові слова: Гайдегер, феноменологія, єврейство, нацизм, європейська філософія.

«Справа Гайдегера» — так В. Бібіхін назвав свою передмову до збірки перекладених ним праць М. Гайдегера «Час і буття» (1993). «Справа», 1945 року заведена на М. Гайдегера, нациста та антисеміта, поставила під гострий знак запитання справу самого Гайдегера, справу, якою він був позитивно захоплений, — справу філософії, справу думки. То чи не підлягає судові й відповіді разом з Гайдегером-мисленником сама ця справа, справа думки? Чи не перебувають обидві справи в одній теці?

Думка Гайдегера не хоче відволікатися від справи буття тут і тепер, її пронизано екзистенційною рішучістю, відповідальністю, тому вона має бути готовою до того, щоб давати відповідь. Щоправда, і суддівським важливо вести допит, знаючи, про що йдеться, і задавати правильні запитання. Публічний галас, обурення, звинувачувальна риторика обвинувачів або апологетичні

* Переклад з російської В. Недашківського, 2020.

промови захисників цієї людини можуть відволікти увагу від винуватця, прихованого в надрах загальнодоступної думки. Отже, є казус (падіння, провал) герра Гайдегера із швабського села Мескірх, а є подія філософської думки на ім'я Гайдегер, і вона може загрожувати кожному, хто насмілиться мислити всерйоз.

Справу на М. Гайдегера започаткували негайно після розпочатої денацифікації Німеччини. Відтоді вона тільки розростається. Опубліковані 1987 року книга Віктора Фаріаса «Гайдегер і націонал-соціалізм» та 1988 року — книга Гуго Отто «Гайдегер: на шляху до його біографії» знову здійняли сенсацію і новий скандал. Захисники відбивалися висловами метра: «Хто мислить масштабно, той масштабно помиляється» («Wer groß denkt, der groß irrt»), «філософ перебирає на себе можливість схиблення» («der Philosoph sich die Möglichkeit des Irrtums zumutet»), пригадували політичну теорію і практику Платона, втішалися тим, що ректорство в університеті Фрайбурга тривало менше за рік... Але 2005 року Е. Фай у книзі «Гайдегер: упровадження нацизму у філософію» безапеляційно стверджує: залученість Гайдегера у нацизм була настільки глибокою, що цілком дискредитує його філософію.

На це важко не пристати і сховати його 100-томник до архіву, якби філософія Гайдегера була просто філософією Гайдегера, однією із безлічі «філософій» — доктрин, учень, ідеологій, концепцій... Але філософія так — у вигляді вечних думок або захоплюючих ідеологій — не існує. Можна дискредитувати ґрунтовництво Гайдегера, можна соціологічно аналізувати його думку як «інтелектуальну практику» (як це робить, приміром, П. Бурдьє у «Політичній онтології Гайдегера»), але там, де ідеологію живить філософія, у голові університетського професора Гайдегера мислять не його провінційні упередження, презумпції та заботони, а європейська філософія в її власній — філософській — справі.

Цілком можливо, що Гайдегер уводить нацизм у філософію, але може статися, що і філософія тут не цнотлива дівчина, спокушена нацистом, можливо, філософ був захоплений певним перебігом філософської думки, збочив на манівці та й пустився берега. Думка — справа аж ніяк не безневинно піднесена, тим паче думка, яку безтурботно називають абстрактною, спекулятивною. «Істина єдина» або «істина відверта», «ціле первинніше за частини» або «все тільки атоми та порожнеча», «знання — сила» — це все порожні абстракції, їх можна не думати, їх мають на увазі самі по собі, про них можна не думати, вони нічого не говорять. Між тим, у цих елементарних частинках думки є енергія не менш потужна, ніж ядрена.

2014 року опубліковано 94-й том повного зібрання творів М. Гайдегера, що містить так звані «Чорні зошити» — філософський і політичний щоденник, що його Гайдегер вів з 1931 року. Скандал спалахнув з новою силою¹.

¹ Голова товариства Мартина Гайдегера фрайбурзький філософ Гюнтер Фігал, ознайомившись із «Чорними зошитами», пішов у відставку. «Як голова товариства, названого на честь людини, я у певному розумінні репрезентую його. Після прочитання «Чорних зошитів», особливо антисемітських пасажів, я більш не бажаю залишатися його пред-

Отже, нібито вимальовується вузьколобий швабський провінціал із села Мескірх, що виріс у патріархальному середовищі, закорінілий антисеміт, етнофіл, ґрунтівець, авторитарний монологуєт, спокушений роллю духовного фіурера німецької нації, тобто «Гайдегер = Гітлер» [Глухов, 2018: с. 91–120]. І таки правда: ось він 1916 року(!) скаржиться дружині на «жахливу Verjudung (євреїзацію) німецької культури та університетів» [Heffernan, 1916: S. 24]; ось він посиджує на призьбі зі своїми односельцями і бурчить: «євреї скупають стільки худоби по селах, що взимку взагалі не залишиться м'яса на продаж... Все переповнено євреями та спекулянтами» [Heffernan, 1916: S. 25]. 1931 року він дарує на Різдво своєму братові Фрицу «Mein Kampf», звертаючи увагу на «неймовірний політичний інстинкт цього хлопця»². Під час останньої зустрічі з К. Ясперсом у червні 1933 року у відповідь на кепкування Ясперса щодо «Протоколів сіонських мудреців» говорить: «А втім існує небезпечна міжнародна мережа євреїв». І на запитання Ясперса про Гітлера: «Як може настільки неосвічена людина керувати країною?» відповідає: «Освіта зовсім не важлива... ви тільки погляньте на його пречудові руки» [Хайдегер, Ясперс, 2001: с. 304]. У квітні 1934 року Гайдегер полишає посаду ректора, але 1935 року ми знаходимо його разом із К. Шмітом, А. Розенбергом, Г. Франком, Ю. Штрайхером у Комітеті з філософії права при Академії німецького права за розробкою расистських Нюрнберзьких законів [Heffernan, 1916: S. 25].

Досє таких свідчень-улік більш ніж достатнє. Тут немає чого сперечатися, немає чого слухати і його пізніші самовиправдовування (у листах до Ганни Арендт, Мальвіни Гусерль, Карла Ясперса, в інтерв'ю часопису «Шпінгел» 1966 року), і великодушні пробачення адресатів.

Тим паче варто замислитися.

Що ж усе ж таки не дає викинути із філософії мисленника, який — утративши моральнісне чуття, слух до мови, естетичний смак і просто здоровий глузд — примудрився прийняти істерики безграмотного єфрейтора і погроми штурмовиків за буттєво-історичну революцію? Чи зміниться паскудство антисемітизму, якщо надати йому сенсу буттєво-історичної боротьби проти «нігілістичної безґрунтовності, аісторичності та оглядних махінацій» [Heidegger, GA.95, S. 116]³. Так, у лекціях, читаних на семестрі влітку 1935 року і опублікованих згодом під назвою «Вступ до метафізики», Гайдегер говорить: «Все, що поширюють тепер як філософію націонал-соціалізму, не має нічого

ставником. Ці заяви не просто шокували мене, але настільки змінили мої погляди, що мені тепер складно бути представником [Гайдегера]» (www.critical-theory.com/martin-heidegger-society-chair-steps-down-after-reading-the-black-notebooks).

² «У листуванні з Фрицем <братом> саме Мартин постає в образі політичного пропагандиста, захопленого перипетіями актуальної політики, що із захватом відгукується про «надзвичайний політичний інстинкт» Гітлера і дарує братові наприкінці 1931 року найдоречніший різдвяний подарунок — примірник «Майн кампф» [Глухов, 2018: с. 74].

³ Про цей «онтолого-історичний антисемітизм» Гайдегера пише видавець цих томів Повного зібрання Пітер Травну у праці [Travny, 1914].

спільного з внутрішньої істиною та величчю цього руху» [Heidegger, GA.40, S. 208]⁴, але «істину та велич» він убачає саме у цьому рухові.

І все ж таки, незважаючи на це, по той бік звинувачень, апологій і дебатів, зростає і щодня примножується дослідницька гайдегеріана, думка філософа давно і міцно увійшла до тканини сучасної філософії, а «Буття і час» стоїть на полиці поряд з такими класичними працями, як «Феноменологія духу» Гегеля, «Критика чистого розуму» Канта і «Метафізика» Аристотеля. То що ж таке наша філософія, якщо вона не помічає упровадженого до неї «нацизму»? Гайдегер — нацист та антисеміт, говорять філософи, коментарі зайві... і продовжують свою «гайдегеріану». Але якщо Гайдегер увів нацизм до філософії, то чи не заражає заняття його філософією і нашу думку вірусом нацизму? Або ж перед нами якась шизофренія, тріщина в розумі, роздвоєння особистості? І, засудивши ідеолога — нациста та антисеміта, можна, не довго думаючи, продовжувати писати дисертації про філософію великого філософа?

Так ось, «Чорні зошити», на мій погляд, значущі не тим, що додають виявничих доказів до справи, заведеної на Гайдегера (їх і так більш ніж достатньо), — ні, цей щоденник показує внутрішню закоріненість «внутрішньої істинності та глибини цього руху» у достоту власній (eigentlichste) думці Гайдегера, в його філософському осередді, а осереддя своєї філософії Гайдегер розташував у самому осередді європейської філософії: у *питанні про буття*. І саме у цьому «справа Гайдегера»!

Саме таким є складне запитання, під знак якого вже не ми ставимо Гайдегера, а він нас, якщо тільки ми перебираємо на себе відповідальність філософської думки. «Мертві сорому не знають», відповідати доведеться нам. «Was heißt denken?» — так назвав одну із своїх праць Гайдегер. Переклад, що відповідає задумові автора, має звучати так: «Що називаємо мисленням?» — не тільки «що таке те, що ми називаємо мисленням?», але й «що ми викликаємо у світ буття, коли мислимо?». Серйозна думка може викликати серйозні наслідки. Доля Гайдегера свідчить: думка — свого роду досвід, який людина випробовує на собі, але трапляється, що він заторкує всіх. Ось цей досвід і варто видобути, бо інакше як би і нам, що необережно беруться за справу думки, не трапити мимоволі у неприємну історію, тепер уже в свою історію, у свій казус.

У цій короткій статті я хочу тільки коротко окреслити контексти, в яких казус — випадок, падіння, нехай навіть крах — Гайдегера набуває філософської значущості.

Револьційний пафос Гайдегера 1930-х — це симптом часу, обтяженого, яка багатьом тоді видавалося, «новим первнем». Вчинок вступу до партії робить його співучасником злочину, але він витлумачує свою рішучість як причетність до історичної долі народу і претендує на духовне керівництво

⁴ Перевидаючи книгу 1953 року, він залишив цю фразу без змін [Heidegger, 1953: S. 152].

революцією. Тим часом Гайдегер-філософ — той самий Гайдегер — претендує бути діагностом і прогностом епохальної події: зміщення в онтологічній архітектоніці світу, свого роду *світострус*. І тут він зовсім не один, справа Гайдегера — спільна справа цього часу, переживаного як буттєво-історична подія.

Головне поняття пізнього Гайдегера *das Ereignis*, слово, як завжди у нього, яке випромінює пучок смислів, але я обмежуся найпростішим: *подія*. «Справді довговічною може бути тільки така філософія, — пише Гайдегер в одному з листів 1930 року, — яка воістину є філософією свого часу, тобто володіє своїм часом» (цит. за: [Сафранский, 2005: с. 291])⁵. Ось промова, звернена до нас: думка, метафізично універсальна і метакронічно всезагальна, тільки тоді може бути філософськи значущою зараз і завжди, коли в ній розкрито *істину* події тут-і-тепер, позаяк сама істина влаштована подієво. Філософська думка, зрозуміла як досвід буття, належить до сучасного і тут співвідноситься з усіма такого стибу досвідами сучасного. Це парадоксальне поєднання граничної залученості в те, що відбувається, та граничної абстрагованості.

Отже, контекст події.

1. XX сторіччя — час великих потрясінь підвалин. Час знову «вийшов із суглобів», гнучкий історичний хребет зламано і, за словами поета, «кровбудівельниця юшить горлом із земних речей». XX сторіччя в Європі — сторіччя «останніх і рішучих боїв», сторіччя двох світових війн і двох радикальних революцій — націонал-соціалістичної та іншої, названої комуністичною. Революція у мистецтві, революція у техніці, національна революція справа та соціальна революція зліва — але передусім *революція*. Справи виглядали політично, але йшлося щонайперше про народження нового світу та нової людини. Заторкували підвалини, коріння, первні — те, чим споконвіку займалася філософія. Історії була потрібна баба-повитуха філософії. Коли «філософують» події, філософів, коли згадати Сократа, покликають боги і покликають мов на війну. Можна було «краплинами литися з масами», але потрібно було *опанувати* час, який «вичасовується з майбутнього». Пафос часу, що філософує, у 1920–1930-х роках — це революція. Ні, не націоналістична або класова, а антропологічна та світова.

2. Контекст гайдегерівської думки 1930-х років — це так звана консервативна революція або «революція справа» [Фрайер, 2009; Молер, 2017]. Філософська спільнота цієї революції має у Німеччині поважний родовід — від романтизму Й. Фіхте, Й. Гамана у XIX сторіччі до «Kulturphilosophie» початку XX сторіччя, О. Шпенглера, О. Шпана, Е. Юнгера, С. Георге. Суб'єктом цієї революції був *народ*.

⁵ Назва книги Р. Сафранського («Хайдегер: германский мастер и его время») — це рядок із «Фуги смерті» Пауля Целана, де німецьким майстром названо смерть: «der Tod ist ein Meister aus Deutschland».

М. Гайдегер спочатку здійснює революцію у тлумаченні одного із своїх засадових понять — *Dasein* (*присутствие* у перекладі російською В. Бібіхіна, або *присутність* — українською). У підзаголовку лекцій, які він читав у Фрайбурзі у 1929/30 роках під назвою «Головні поняття метафізики», ці головні поняття перелічено: Світ — Конечність — Усамітнення [Heidegger, GA. Bd. 29/30]. «Скінченність, — визначає він, — є тільки в істинному засвоєнні скінченності. А в цьому засвоєнні відбувається врешті-решт *усамітнення* людини до її власної присутності (*auf seine Dasein*) <...> *Самотність*, що в ній кожна людина тільки й досягає близькості до суті всіх речей, до світу» [Heidegger, GA. Bd. 29/30, S. 8]. Та от відбувається переворот, і в лекціях про Платона він заводить мову про «переворот усього людського буття, на початку якого ми стоїмо» [Heidegger, GA. Bd. 34, S. 324]. У промові, виголошеній 30 листопада 1933 року в Тюбінгені, він уточнює: нині в метафізичних глибинах розпочатої революції відбувається «повний переворот нашого німецького буття-присутності (*unseres deutschen Dasein*)». Істинним «суб'єктом» *Dasein* виявляється тепер німецький народ у своїй державі (див.: [Сафранский, 2005: с. 320])⁶. Відтепер той, хто ще не включився в справу буття загальнонародної держави (*ist nichtdaseinsfähig*), не здатний до здійснення свого буття (див.: [Сафранский, 2005: с. 320]).

3. Революція *зліва* — це модифікація тієї самої *події сторіччя*. Здається, це по суті інша подія, їхні ідеології майже протилежні (консервативна та прогресивна), рушійні сили ворожі аж до взаємного винищення. Тут суб'єкт революції — *клас*, його природа є *соціальною*, він є *інтернаціональним*. У цій революції перетворюється спосіб виробництва, вона вивільняє продуктивні сили для подальшого прогресу. Але в обличчі пролетаріату постає не тільки пригноблений клас, але сама «родова людина», якій «класові суспільства» не давали здійснитися в своїй людській справжності; в проєкті побудови безкласового суспільства, народу народів — форма власного буття людини. Слово «комунізм» іменує прийдешню комуну, спільноту, соціальне *буття*, єдино в якому кожний може здійснити своє власне буття. «Єдиниця! Кому она нужна?! Голос єдиницы тоньше писка <...> Єдиниця — вздор, єдиниця — ноль <...> Партия — это миллионов плечи, друг к другу прижатые туго» (В. Маяковский). Отже, і там і тут по-різному, але йдеться про «останній і рішучий бій»⁷, про історичний переворот, у результаті якого вперше народжується людина в своїй людській сутності.

Так на різний копил в епохальній події ХХ сторіччя позначається загальна буттєво-історична доля, міг би сказати Гайдегер.

⁶ У рік свого ректорства, розповідає Сафранський, Гайдегер так напучував підлеглих: «Окрема людина, хоч би на якому місці вона перебувала, не важить нічого. Доля нашого народу в його державі важить усе» [Сафранский, 2005: с. 366].

⁷ Зрозуміло, при цьому треба побороти все, що заважає звільненню людини, зліквідувати «єврейство» як клас метафізичних «махінаторів» або клас «буржуазії» як соціальний рід експлуататорів (за «соціальним походженням»).

Пафос побудови комуністичного міфу в Росії розділити було тим легше, що з початку ХХ сторіччя чутливі люди, поети та мисленники, вловили «гуркіт буття», розрізнили в ньому переддень і канун народження нового світу, який зрозуміли або «консервативно» як «абсолютний міф» (символізм, особливо Вяч. Іванов, О.Ф. Лосєв), або «прогресивно» як «технічну утопію» (футуристи). Втім, тут не місце розповідати, як у Росії «по набережній легендарній наближалось не календарне, справжнє ХХ сторіччя» [Эткинд, 1993; Эткинд, 1995].

Зазначу тільки одне: чи не найвирішальнішим для міфософії символізму був Ф. Ніцше. І це ім'я повертає нас до Гайдегера.

4. Від кінця 1930-х років аж до кінця війни він читає численні лекції та доповіді про Ніцше, які 1961 року збирає в два томи [Heidegger, GA. Bd. 6.1, 6.2]. Як радянські «марксистки», розчаровані практикою побудови соціалізму в одній окремо взятій країні, поверталися до Маркса, де зберігалися справжні «істинність і глибина цього руху», так і Гайдегер, повертаючись до витоків, звернувся до Ніцше (та Гьольдерліна). Тут, у віддаленні від практики, в усамітненні думка поверталася до себе й вияснялася. Тепер ідеться про подолання *нігілізму*, про пробудження смислу, розміняного на «цінності», про одкровення буття, яке ні рішучістю, ні «тотальною мобілізацією» робочих воїнів (Е. Юнгер), ні титанічним будівництвом не облаштувати. У мисленні буття, у події буття родовий відмінок треба почути в «суб'єктивному» розумінні: це його — буття — можливість. Місце «єврейства» з його «махінаціями» посідає панування техніки та підприємництва («американізму»), а панування техніки осмислено як небезпечно безвихідний результат панування метафізичного складу європейської думки, який, у свою чергу, є результатом вихідного «забуття буття». Ми знову в глибині філософії, навіть просто — мислення. А це і є власний контекст думки та буття Гайдегера.

Тепер контекст філософії.

1. Розбираючи казус Гайдегера, ми нарешті звернулися до його філософії. Його філософія глибоко залучена в життя європейської філософії загалом, відтак або Гайдегера належить дискваліфікувати саме як філософа (а не тільки як нациста та антисеміта), або у провалі філософа разом із ним провалилась сама філософія, казус Гайдегера — це її (філософії) казус, отже, виправдовуватися, видобувати уроки і змінювати розум («каятися») повинна філософія. Але де вона, хто вона? Намагаючись відповісти на це питання, ми наштовхуємося на перший серйозний парадокс. Народитися Гайдегереві-філософу допоміг його вчитель Едмунд Гусерль, фундатор феноменології (і єврей, випадає додати)⁸. Філософія для Гайдегера — це феноменологія, і хоч би скільки розходились їхні шляхи, феноменологія залишається для

⁸ 1938 року Гайдегер не поїхав на похорони вчителя, а у 5-му виданні «Буття і часу» (1941) зняв посвячення йому.

Гайдегера не «напрямком», а формою та методом філософського мислення. Гусерлеві здавалося, що він, мов Декарт, почав філософію з початку, але Гайдегер вважає, що саме феноменологічний підхід до речей — «характерна риса філософії Аристотеля та всієї грецької думки, якщо тільки не філософії як такої» [Heidegger, GA. Bd.14, S. 99]. У лекціях на семестрі влітку 1927 року «Головні проблеми феноменології» Гайдегер говорить, що феноменологія здатна «наново опанувати та оживити велику філософську традицію в її доглибних тенденціях, відштовхуючись від даних нею сутнісних відповідей. Ми стверджуємо: феноменологія не є одна з філософських наук серед інших і не переднаука для решти наук; вираз “феноменологія” являє собою заголовок для *методу наукової філософії взагалі*. <...> Ми робимо цей аналіз, мовчазно узгоджуючись з доглибними тенденціями західної філософії від античності до Гегеля» [Хайдеггер, 2001: с. 3].

Чи відіграла феноменологія роль у «казусі Гайдегера», а якщо відіграла, то як, яку? Невже і Гусерль замішаний у цій справі?! Після відставки Г. Фігала у Фрайбурзькому університеті хотіли взагалі ліквідувати кафедру феноменології і замінити її надійною аналітичною філософією [Пайен, 2018: с. 73–74].

Щоправда, Гусерль не прийняв феноменологію «Буття і часу», а Гайдегер бачив в «Ідеях» неподоланий психологізм, але загальним і провідним було звернення «до самих речей», мислення не «про» суще, а «в» самому бутті. Отже, перше, щодо чого слід було б, на мій погляд, критично замислитися, ведучи слідство у справі думки Гайдегера: феноменологічний поворот філософії та онтологічне поглиблення його Гайдегером, деструкція кантівського критицизму та картезіанської двосубстанційності, усунення абстрактної рефлексії.

Головна ж відмінність гайдегерівської феноменологічної онтології від феноменології життя свідомості Гусерля полягає в тому, що всю історію європейської філософії залучають до справи шляхом феноменологічного витлумачення головних творів її авторів від Парменіда, Геракліта та Аристотеля до Гегеля та Ніцше.

2. Феноменологічне витлумачення історії філософії, деструкція всієї попередньої онтології — у цьому позитивна праця Гайдегера-філософа⁹. Не за обов'язком викладача, не з метою дати «історичний вступ» до своєї системи він займався минулим. Для нього філософські твори — події того самого буття думки, якими думка здатна по-справжньому філософськи збутися в сучасному, це діяння діячів однієї справи. Філософ мислить філософськи

⁹ У грудні 1931 року він пише Ясперсу: «Я існую в ролі доглядача галереї, який, зокрема, стежить за тим, щоб штори на вікнах були належним чином розчинені чи зачинені, аби небагато які великі твори минулого були більш-менш добре освітлені для відвідувачів, що випадково завітали. Не маючи картини, я викладаю й займаюся виключно історією філософії, тобто намагаюся без оглядки на лекційний час викласти те, що вважаю важливим для оживлення філософування» [Хайдеггер, Ясперс, 2001: с. 212].

тією мірою, якою в його думці мислить філософія. Якщо справа філософської думки кожного разу немовби починається від початку, то від того самого, від якого почалась у Греції, тільки первинніше помисленого. Простіше кажучи, Гайдегер мислить історію філософії цілком по-гегелівськи: історія — це і є сама філософія у повному розгортанні, у феноменології та логіці свого духу. Тільки тепер її розуміють не як розвиток і «прогрес в усвідомленні свободи», а як плід певної фатальної помилки, родової травми, названої «забуттям буття». У результаті первинно розуміюче мислення буття зазнає метаморфози, набуває знайомих нам рис метафізики з її онто-теологічною архітектурою та шкільними підрозділами — онтологією, теологією, космологією, психологією...

Біда, проте, не в шкільному виродженні філософії, а в тому, що метафізика як псевдоморфоза розуміння буття завжди вже вирішує, що значить бути істиною, бути людиною, бути світом.

Отже, всю історію європейського (а можливо, й усього) світу Гайдегер потлумачує як історію онтологічного протиборства розуміння буття — а воно підлягає важкому й нічим не забезпеченому пригадуванню — та його фатального метафізичного витлумачення. Катастрофічною (мало не есхатологічною) межею історичної долі метафізичного детермінізму є новоевропейська доба, буття якої в усіх сферах визначене науково-технічним світом, безвихідним і приреченим на самознищення.

Так окреслює Гайдегер диспозицію «останнього і рішучого бою» нашого часу, в такому контексті він і тлумачить події цього часу.

Два заключних слова про те, в чому, на мій погляд, збігаються по-філософськи необхідний перебіг (хода) думки Гайдегера та шляхи, второвані власною ходою цієї авторитарної особистості.

1. Онтологічний монолізм: моя думка — це думка власне філософії, моє завдання в діалозі з її корифеями — помислити те, що залишилось ними непомисленим.

2. Хоча «істина є свобода», вона ж — «просвіт неприхованого», в якому є одне справжнє (достепенне) та безліч несправжнього (пересуди, балачки).

3. Безвідповідальний тавтологізм висловлювання, провокований установкою феноменології: мовлення («логос») показує те, що показує себе («феномен»), не я мовлю — мова, слова, промови промовляють (*die Sprache spricht*), не я бачу, речі зрікають.

4. Аутизм зануреного в себе глибокодумства. «Це життя у Тодтнауберзі, — писала Ганна Арендт Карлу Ясперсу у вересні 1949 року, — бурчання на цивілізацію, написання *Sein* через “у”, воістину рід мишиної нори, в якій він ховається, слухно вважаючи, що єдино кому належить побачити його там, це прочани, сповнені захвату перед ним» [Arendt, Jaspers, 1992: S. 142].

ДЖЕРЕЛА

- Глухов, А.А. (2018). Философская ясность: Хайдеггер равно Гитлер. *Логос*, 28 (3), 91–120.
- Молер, А. (2017). *Консервативная революция в Германии. 1918–1932*. Москва: Тотенбург.
- Пайен, Г. (2018). От «Чёрных тетрадей» к финалу «дела Хайдеггера»? *Логос*, 28 (3), 73–74.
- Сафранский, Р. (2005). *Хайдеггер: германский мастер и его время*. Москва: Молодая гвардия.
- Фрайер, Х. (2009). *Революция справа*. Москва: Праксис.
- Хайдеггер, М. (2001). *Основные проблемы феноменологии*. Санкт-Петербург: Высшая религиозно-философская школа.
- Хайдеггер, М., Ясперс, К. (2001). *Переписка 1920–1963*. Москва: Ad marginem.
- Эткинд, А.М. (1993). *Эрос невозможного. История психоанализа в России*. Санкт-Петербург: Медуза.
- Эткинд, А.М. (1995). *Содом и Психея. Очерки интеллектуальной истории Серебряного века*. Москва: ИЦ-Гарант.
- Arendt, H., Jaspers, K. (1992). *Correspondence 1926 — 1969*. San Diego, New York, London.
- Heffernan, G. (1916). Heidegger's critique of Husserl in his Black Notebooks. *HORIZON*, 5 (1), 24–25.
- Heidegger, M. (1953). *Einführung in der Metaphysique*. Tübingen: Niemeyer.
- Heidegger, M. *Gesamtausgabe* (GA). Frankfurt am Main: Vittorio Klosterman.
- Travny, P. (1914). *Heidegger und der Mythos der jüdischen Weltverschwörung*. Frankfurt a. Main: Vittorio Klosterman.

Одержано 07.01.2020

REFERENCES

- Glukhov, A.A. (2018). Philosophical clarity: Heidegger is equal to Hitler. [In Russian] *Logos*, 28 (3), 91–120. [= Глухов 2018]
- Moler, A. (2017). *Conservative revolution in Germany. 1918-1932*. [In Russian] Moscow: Totenburg. [= Молер 2017]
- Payen, G. (2018). From the Black Notebooks to the End of the “Heidegger Case”? [In Russian] *Logos*, 28 (3), 73–74. [= Пайен 2018]
- Safrański, R. (2005). *Heidegger: German Master and His Time*. [In Russian] Moscow: Molodaya gvardia. [= Сафранский 2005]
- Fryer, H. (2009). *Revolution from the right*. [In Russian] Moscow: Praxis. [= Фрайер 2009]
- Heidegger, M. (2001). *The main problems of phenomenology*. [In Russian] St. Petersburg: Higher religious-philosophical school. [= Хайдеггер 2001]
- Heidegger, M., Jaspers, K. (2001). *Correspondence 1920-1963*. [In Russian] Moscow: Ad marginem. [= Хайдеггер, Ясперс 2001]
- Etkind, A.M. (1995). *Sodom and Psyche. Essays on the intellectual history of the Silver Age*. [In Russian] Moscow: IC-Garant. [= Эткинд 1995]
- Etkind, A.M. (1993). *Eros of the impossible. The history of psychoanalysis in Russia*. [In Russian] St. Petersburg: Meduza. [= Эткинд 1993]
- Arendt, H., Jaspers, K. (1992). *Correspondence 1926–1969*. San Diego, New York, London.
- Heffernan, G. (1916). Heidegger's critique of Husserl in his Black Notebooks. *HORIZON*, 5 (1), 24–25.
- Heidegger, M. (1953). *Einführung in der Metaphysique*. Tübingen: Niemeyer.
- Heidegger, M. *Gesamtausgabe* (GA). Frankfurt am Main: Vittorio Klosterman.
- Travny, P. (1914). *Heidegger und der Mythos der jüdischen Weltverschwörung*. Frankfurt a. Main: Vittorio Klosterman.

Received 07.01.2020

Anatolii Akhutii, Candidate of Chemical Sciences, Translator,
full-time author of the Journal "Philosophical Thought",
H.S. Skovoroda Institute of Philosophy,
National Academy of Sciences of Ukraine,
4, Triokhsviatyetska St., Kyiv, 01001
f_dumka@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-9391-1337>

HEIDEGGER: THE CASE OF PHILOSOPHY

The name of M. Heidegger is associated with a serious scandal in modern philosophy. This person, who is recognized as the greatest philosopher of the 20th century, turned out to be a staunch opponent of "world Jewry" and a supporter of the "National Socialist Revolution." Are these odious beliefs: a trait of his personalities, his ideological conformism? Or are they organically woven into his philosophy? Heidegger's philosophy is deeply rooted in the very center of European philosophy. And it attracts all of its history, classical ideas and concepts in the course of its thought. Heidegger "introduces Nazism into philosophy", but is not this dangerous possibility hidden in the bowels of philosophy itself? What is M. Heidegger as the case of philosophy itself?

Keywords: *Heidegger, phenomenology, Jewry, Nazism, European Philosophy.*